

Cogito, ergo sum! (de Cart)

Зазвичай термін "держава" в пост-совку (колишній СРСР) визначають як основний інститут політичної системи суспільства, що організує, спрямовує і контролює спільну діяльність і відносини людей, суспільних груп, класів; країну з таким інститутом політичної системи.

Ця дефініція є незадовільною, оскільки підводить поняття держави під поняття політичної системи, а також вважає державу універсальним організатором і контролером суспільства. Що не є так у цивільному (громадянському, цивілізаційному) Світі.

Сучасна країна - складне багатоскладне утворення. Воно включає наступні властивості, які досталися у спадок від імперій та Республік:

1. Безліч організованих, взаємозалежних і однакових політичних інститутів, функціонування яких описується однаковою термінологією.
2. Дія інститутів обмежена територією, на якій проживає суспільство (популяція людей).
3. Інститути приймають і реалізують спільні рішення членів суспільства.
4. Поділяють сфери суспільного і приватного життя.
5. Здійснюють владу (від Ладу) над іншими соціальними інститутами.
6. монополізує легітимне застосування сили на даній території.

7. Встановлюють громадянство шляхом відмінності підданих і іноземців (громадян і не-громадян) і контролюють міграції людей.
8. Формулюють і культивують етику / ідеологію підтримки спільних інтересів і волі громадян.
9. Більшість суспільства або основних соціальних груп визнає даний статус-кво.
10. Містить фіскальний апарат і формує бюджет для управління загальними справами.
11. Регулює соціально-політичну активність громадян за допомогою конституції і юридичного апарату.
12. Визнається іншими країнами через ратифіковані договори, а не меморандуми)))

Сучасні країни прагнуть володіти всіма зазначеними властивостями, які одночасно є критеріями статусності країни. Вони виникали і розвивалися в різному темпі в різних регіонах. Потрібен був час для перетворення їх в універсальні характеристики. Сучасні країни виникли в результаті впливу багатьох чинників: переходу від феодалізму до капіталізму; прогресу військової техніки; воєн, революцій, традицій, геополітичного положення, генезису політиї, республіки, ліберальної демократії і націоналізму; досвіду комунізму, фашизму та інших надзвичайних режимів індустріальних країн.

Статус країни включає модифікації інституційної структури (через Інституціональну теорію Права). Нерідко вони мають більшість властивостей, але в них відсутня (або дискутується) одне або кілька властивостей. **Тому саме ПРАВИЛЬНЕ ВИЗНАЧЕННЯ (від Права і в категоріях Права) статусу країни стає важливою проблемою для формування правильної (правової) країни.**

Поняття статусності включає комплекс критеріїв, обумовлених специфікою історичного розвитку його різних форм. Звідси випливають розбіжності при визначенні статусів. Одні автори підкреслюють значення однієї властивості, вважаючи інші випадковими та приватними. Інші вважають ядром країни певну множинність (політію) властивостей. Для аналізу даного питання М. Уолцер **сформулював ідею когнітивного опору: «В історії виникають різні політичні структури та ідеології. Перша і головна обов'язок філософа - опір історичним феноменам (світу явищ) і пошук їх фундаментального єдності».**

Простежимо деякі напрямки даного пошуку.

Термін республіка походить від латинського виразу *res publica* (спільна справа) - протилежності *res privata* (приватна справа). Спільна справа пов'язує людей поза сімейного життя і тому є загальним благом (і поруч інших грецьких термінів, дивіться "республіканський глосарій". *Res publica* включає інституційні структури політичного життя і тотожна суспільству, політії, статусу і не-тотожна державі (немає государя).

Res publica як інституційно організована сфера загальних справ протилежна сучасному глузду республіки як форми правління (в пост-совковому трактуванні). З часу Римської республіки аж до XVIII ст. майже всі версії політичної теорії мають вихідний сенс

латинського терміна. Стародавній **Рим вперше пов'язав республіку з особливою формою статусу, а саме-status civitas (Cicero)**

Політична структура Рима включала елементи політії, аристократії і монархії, відносини між якими регулювалися РесПубліканським Правом (від нього наразі залишилось Публічне Право).

Після перетворення цієї структури в принципат-імперію (перекручена форма правління) республіка кваліфікувалася як спосіб правильної організації країни-імперії і захисту загального блага. Res publica Romana означає ідеальний тип (норму) політії (множинності) в період від вигнання римських монархів до принципату Августа. Саме цей сенс був настільки важливий, що протягом трьохсот років римські цезарі користувалися титулом principes і зберігали формальну видимість республіки.

Головна властивість ідеального типу Римської республіки - публіка (populus, прикметник publicus - одного кореня з populus) визначає спосіб організації громадян в країні. Ідея політичної організації суспільства пов'язана з ідеєю публіки як джерела (або основи) республіки. Так виникало сучасне розуміння республіки.

У Середньовіччі ідея республіки пішла в підпілля, але потім відродилася в італійських містах-РесПубліках Ренесансу і поступово оволоділа Європою. **Структура ідеї може бути описана коротко: в республіці (політії) публіка зобов'язана займатися спільними справами - тобто автентичною політикою.**

Але звідси не випливає, що тільки в республіці публіка піклується про загальне благо. Процес становлення європейських республік концентрувався навколо питання: кого слід визнати публікою - дійсним джерелом порядку і влади? Розширення терміна публіка на безліч людей - результат тривалої політичної боротьби. У багатьох країнах тільки в ХХ ст. ліквідовано майновий і гендерний ценз участі в політиці. (Наприклад виборче право жінки Франції отримали тільки після Другої Світової). Дадемо не факт, що загальне виборче право це блага ідея (питання дискусійне в сучасному розумінні)

Традиційна республіка зв'язала громадянство і земельну власність. Вважалося, що тільки власники мають незалежність та честь - головними «республіканськими» чеснотами. Приватна власність дозволяла чоловікам (республіка не допускала жінок в політику) зберігати незалежність при голосуванні на загальних зборах і захищати честь. **Але індивідуалістична сторона республіканізму поступово переплелася з формуванням інститутів, завдяки яким жоден індивід не міг досягти такої міри незалежності і честі, щоб панувати над рештою. Ідея обмеження влади багатіїв виникла в цьому процесі. Вона втілилася в ротації посад, скорочення термінів виборів, таємному голосуванні, егалітарного жереба, поділ влади і функцій, загальне озброєння публіки.**

Після закріплення зв'язку власності і громадянства виникла не менше кардинальна проблема: чи може купець і торговець бути незалежним громадянином? Хоча зростання торгового багатства привів до капіталізму, А. Сміт показав, що витoki торгової власності залишаються темними. Вона легко змінює власників, виключає суворе визначення дійсного соціального статусу індивідів і негативно впливає на уряд.

Ліберали вважають, що демократична революція пододала недовіру республіканців до зв'язку торгової власності та громадянства. На ділі республіканці вважають, що формальна рівність громадян при ліберальній демократії не пов'язана з поведінкою уряду. Уряди демократичних країн давно керуються приватними інтересами індивідів і груп, а не загальним благом. Така критика демократії продуктивна і запозичується іншими напрямками політичної думки. **Специфіка республіканської критики демократії пов'язана з новою історіографією ідеї республіки.**

Цю історіографію можна звести до наступних ключових положень. Зазвичай ліберали вважаються спадкоємцями традиції Гоббса і Локка, згідно з якою громадянське суспільство захищає громадян і базується на договорі індивідів, що володіють природними правами. Республіканці вважають це положення історичної брехнею, яка породила хибне уявлення про сучасне суспільство. Ліберали не беруть до уваги факт: в **англо-саксоно--американській політиці домінує понятійний апарат республіканської традиції Ренессанса.**

Традиція прав вийшла на перше місце після демократичної революції і зіграла роль ідеологічної димової завіси, яка приховує її негативні наслідки. Ідея природних прав приховує інститути, що виникли в результаті втілення республіканської ідеї. Ці інститути зможуть ефективно функціонувати лише тоді, коли всі індивіди знову стануть громадянами в республіканському сенсі слова.

Інакше кажучи, сучасний республіканізм відкидає спрощені версії ліберальної міфології. Але чи можна вважати відмінність лібералізму і республіканізму головним вододілом після-ренесансної політичної думки? Справа в тому, що Локк, Монтеск'є, Руссо, шотландські мислителі Просвітництва, американські батьки-засновники розвивали **елементи обох традицій**

. Тому межа істини і брехні не проходить між ліберальними природними правами і республіканським громадянством. Просто республіканські мислителі продовжують вірити в старий ліберальний міф про індивідуалізм і суб'єктивізм ідеї природних прав. На ділі права є перш за все моральні якості індивідів, на яких базуються всі інститути моралі. Крім того, права пов'язані з обов'язками. Те й інше залежить від загального морального порядку, описуваного в термінах природних прав: «Теорія природних прав стала засобом опису безлічі взаємопов'язаних прав і обов'язків, що утворюють різні ролі і соціальні позиції, включаючи ролі громадян і чиновників.

Тому теорія природного права і республіканська теорія описують різні сфери, але не суперечать один одному. Природне право неодноразово обслуговувало потреби абсолютної монархії.

Американські батьки-засновники показали, що воно може бути використано республіканцями.

Опозиція лібералізму і республіканізму стимулювала відродження концепції республіки: «Але вона більшою мірою є продукт цього процесу, а не історичний факт.» Те ж саме відноситься до згоди комунітаристів з республіканцями. В його основі лежить традиційна чеснота громадянського гуманізму, необхідної для встановлення і розвитку республіки. Ця чеснота не є джерелом ідеї, з якими комунітаристи пов'язують свій республіканізм. Специфіка традиційного республіканізму полягає в тому, що його прихильники багато говорили про чесноти, але майже не займалися теорією моралі. Вони обмежувалися посиланням на аристотелівські і неосточескі ідеї для пропаганди цінності, яка не виходить за рамки традиційної ідеї здорового тіла-характеру, без якого неможлива незалежність громадянина ».

Однак аспекти здорового тіла-характеру визначаються переважно в термінах публічних функцій і посад, необхідних для дії "машини республіки". У цьому контексті схвалюється її політична форма і республіканський етос. Але з них не випливає етичний спосіб життя. Традиційно республіканська критика корупції, привілеїв і розкоші майже не пов'язана з аморалізмом або моралізаторством як специфічним феноменом. Просто республіканці відкидають будь-який зв'язок приватної (доброго чи поганого) життя індивідів з політикою, особливо в сфері економіки. Республіканська чеснота - це часткова інституціоналізація ідеї правильного (від Права) життя. **Політична форма республіки є інституціоналізація політичних обов'язків і юридичних прав майново незалежних індивідів.**

Нерідко республіканізм ототожнюється з лібералізмом в розумінні негативного ідеалу свободи. Наприклад, комунітаристських морально-політична концепція переходу влади до громадян (позитивна свобода) базується на ідеї республіканської свободи.

Але є велика різниця між ліберальною і республіканською концепцією негативної свободи: ліберали відкидають втручання в незалежність індивіда; республіканці вимагають усунення самої загрози втручання. Республіка не тільки не втручається в справи індивідів, але її політичні (від політики - Республіки) інститути гарантують невтручання. При такому статусі країни все індивіди володіють не просто свободою, але свободою опору. Ця свобода виходить за рамки старого ліберального ідеалу рівної свободи під захистом закону. Загрозу втручання уряду республіки в приватне життя можна усунути лише тоді, коли кожен індивід з публіки в змозі це зробити. Мета республіки - надати кожному індивіду безпечну свободу опору. У старих республіках незалежність була наслідком власності. У нових вона впливає з факту індивідуального буття.

І все ж республіканська негативна свобода опору наштовхується на проблему, аналогічну ліберальній негативній свободі. Реалізують свої цілі індивіди не можуть повністю звільнитися від взаємного впливу. Тому потрібен критерій для вирішення питання: які аспекти особистої незалежності вимагають підтримки закону? Класичний лібералізм вважав таким критерієм право, а либертинізму (лібертарна модель Права) - негативне поняття права. Республіканська ідея негативної свободи зрушує, але не вирішує проблему. Які ж форми опору повинні гарантуватися юридично і інституційно? Наприклад, в сучасному суспільстві існує нерівність на ринку праці. Скільки рівності треба гарантувати, щоб кожен індивід вільно опирався нерівності?

Опір громадян традиційної республіки визначався їх незалежною власністю. Тепер стає актуальним пошук такого принципу егалітарістської республіки, який займе місце колишніх концепцій. Республіканізм кордону ХХ-ХХІ ст. зосереджений на проблемі критерію визнання громадянином того чи іншого індивіда. Традиційний лібералізм обходить проблему, розділяючи питання джерела влади і здійсненні влади.

Теорія демократії вивчає спотворено ТІЛЬКИ перше питання. Теорія республіки шукає відповідь на обидва питання.

У цьому контексті виникають нетривіальні підходи до розуміння довіри і толерантності.

N.B/ - Спеціальна подяка [Myroslav Revt](#) за переклад)))